

PËRMBLEDHJE

**RAPORT I DYTË I MONITORIMIT
TË PLANIT KOMBËTAR TË VEPRIMIT
PËR PERSONAT ME AFTËSI TË KUFIZUARA
(2016-2020)**

Ky projekt financohet
nga Bashkimi Evropian

SHDPAK
FONDACIONI
SHQIPTAR
PËR TË DREJTAT
E PERSONAVE ME
AFTËSI TË KUFIZUAR

World Vision

Ky botim është prodhuar me mbështetjen financiare të Bashkimit Evropian në kuadrin e projektit “Forcimi i kapaciteteve të shoqërisë civile për zbatimin e të drejtave të personave me aftësi të kufizuara në Shqipëri”, i cili zbatohet nga “World Vision Albania”, “Fondacioni Shqiptar për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara” (FShDPAK), dhe “Shoqata për Mbrojtjen e të Drejtave të Personave me Aftësitë Kufizuar” (MEDPAK).

Përmbajtja e tij është përgjegjësia e vetme e ADRF, WVA, MEDPAK dhe nuk pasqyron domosdoshmërisht pikëpamjet e Bashkimit Evropian.

PËRMBLEDHJE

RAPORT I DYTË I MONITORIMIT TË PLANIT KOMBËTAR TË VEPRIMIT PËR PERSONAT ME AFTËSI TË KUFIZUARA (2016-2020)

DHJETOR 2020

.....

Parathënie

.....

Plani Kombëtar i Veprimit për Personat me Aftësi të Kufizuara (PKVPAK) është dokumenti strategjik i Qeverisë shqiptare për përfshirjen dhe integrimin në shoqëri të personave me aftësi të kufizuara, i miratuar me Vendim të Këshillit të Ministrave Nr.483, datë 29.06.2016. Plani përmban aktivitete për periudhën 2016-2020 dhe përcakton institucionet përgjegjëse për zbatimin e aktiviteteve duke vendosur një theks të veçantë mbi bashkëpunimin mes institucioneve në nivel qendror dhe vendor, shoqërisë civile dhe partnerëve ndërkombëtarë.

Plani Kombëtar i Veprimit parashikon monitorimin e përvitshëm të PKVPAK në nivel vendor dhe mbështetje për Organizatat e Shoqërisë Civile për të realizuar një raport progresi të pavarur. Në kuadër të projektit “Forcimi i kapaciteteve të shoqërisë civile për zbatimin e të drejtave të personave me aftësi të kufizuara në Shqipëri”, që zbatohet nga “World Vision Albania”, “Fondacioni Shqiptar për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara” (FShDPAK), dhe “Shoqata për Mbrojtjen e të Drejtave të Personave me Aftësi të Kufizuara” (MEDPAK) në vitin 2019 është realizuar raporti i parë i monitorimit të PKVPAK, përmes të cilit u vlerësua zbatimi i PKVPAK nga prespektiva e vetë personave me aftësi të kufizuara, familjarëve të tyre dhe organizatave që punojnë në fushën e aftësisë së kufizuar në Berat, Dibër, Korçë dhe Lezhë. Ky është raporti i dytë i monitorimit i cili u realizua bazuar në të njëjtën metodologji me raportin e parë, me qëllim identifikimin e ndryshimeve të ndodhura, gjatë vitit 2020, në perceptimin e personave me aftësi të kufizuara, familjarëve të tyre dhe përfaqësuesve të organizatave që punojnë në fushën e aftësisë së kufizuar, në të katër rajonet, për zbatimin e PKVPAK.

Falënderojmë personat me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre, organizatat e shoqërisë civile që punojnë në fushën e aftësisë së kufizuar si dhe organizatat e shoqërisë civile, në bashkitë Berat, Dibër, Korçë dhe Lezhë që u përfshinë dhe u bënë pjesë e procesit. Falënderojmë institucionet shtetërore në nivel rajonal e vendor, qendrat që ofrojnë shërbime dhe administratorët socialë pranë bashkive dhe njësive administrative, si dhe përfaqësues të organizatave të aftësisë së kufizuar, për ndihmën e ofruar për identifikimin e personave me aftësi të kufizuara sipas tabelës së kampionimit të këtij raporti të monitorimit të PKVPAK. Falënderim për ekipin e organizatave “World Vision Albania”, “Fondacioni Shqiptar për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara” (FShDPAK), dhe “Shoqata për Mbrojtjen e të Drejtave të Personave me Aftësi të Kufizuara” (MEDPAK) partnerë në zbatimin e projektit “Forcimi i kapaciteteve të shoqërisë civile për zbatimin e të drejtave të personave me aftësi të kufizuara në Shqipëri”, për ndihmën e ofruar në realizimin e këtij raporti, si edhe falënderim të veçantë për ekspertin kryesorë që udhëhoqi dhe realizoi procesin, Msc. Kristina Voko. Shprehim mirënjohje dhe falënderim për Bashkimin Evropian, për mbështetjen financiare për hartimin e raportit të monitorimit të PKVPAK.

.....

Përmbledhje Ekzekutive

.....

Plani Kombëtar i Veprimit për Personat me Aftësi të Kufizuara (PKVPAK) është miratuar me Vendimin e Këshillit të Ministrave Nr. 483, datë 29 Qershor 2016 dhe përcakton objektivat që duhet të arrihen në periudhën 2016-2020 dhe përgjegjësitë e institucioneve në nivel qendror dhe lokal në arritjen e këtyre objektivave. PKVPAK parashtron angazhimin e Qeverisë Shqiptare lidhur me nxitjen e përfshirjes së personave me aftësi të kufizuara në shoqëri, parandalimin e diskriminimit dhe eliminimin e pengesave në shërbimet publike dhe realizimin e të drejtave të tyre në përputhje me Konventën e Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara dhe Strategjinë e Bashkimit Evropian për Personat me Aftësi të Kufizuara.

Plani i Veprimit ka identifikuar tetë fusha prioritare, të cilat janë përkthyer në planifikimin e 179 aktiviteteve, treguesve për realizimin e tyre, objektivave afatmesme dhe përfundimtarë, afateve kohore përkatëse, institucioneve zbatuese dhe raportuese, si dhe burimeve financiare të nevojshme për përmbushjen e tyre.

Një nga qëllimet kryesore të këtij plani lidhet dhe me nevojën e monitorimit të vazhdueshëm të aktiviteteve të realizuara dhe rezultateve të arritura gjatë periudhës 2016-2020. Monitorimet duhet të kryhen në mënyrë të vazhdueshme nga të gjitha institucionet e linjës, por e rëndësishme së veçantë është identifikuar dhe nevoja e ngritjes dhe përdorimit të mekanizmave monitorues dhe nga organizatat e shoqërisë civile që punojnë në fushën e aftësisë së kufizuar.

Në kuadër të projektit financiar nga Bashkimi Evropian “Forcimi i kapaciteteve të shoqërisë civile për zbatimin e të drejtave të Personave me Aftësi të Kufizuar në Shqipëri”, FShDPAK në partneritet me World Vision Albania dhe MEDPAK, ndërmorën gjatë vitit 2019 nismën e parë për monitorimin e përmbushjes së aktiviteteve të Planit Kombëtar të Veprimit për Personat me Aftësi të Kufizuara 2016–2020, duke sjellë përmes këtij studimi perceptimin e vetë personave me aftësi të kufizuara, familjarëve të tyre, si dhe organizatave të shoqërisë civile.

Për përpilimin e raportit të parë monitorues, organizatat mblodhën qëndrimet dhe opinionet e më shumë se 60 përfaqësuesve të organizatave lokale dhe 530 personave me aftësi të kufizuara dhe familjarë të tyre, të përqendruar në katër bashki me një shtrirje dhe pozitë gjeografike me rëndësi përfaqësuese: Dibër, Lezhë, Korçë dhe Berat. Me qëllim identifikimin e ndryshimeve të ndodhura në

Gjetjet e këtij monitorimi të dytë të zhvilluar gjatë periudhës Qershor – Gusht 2020 synojnë të informojnë në mënyrë sa më të drejtë institucionet e linjës përgjegjëse për zbatimin e Planit aktual, por dhe të ofrojnë këndvështrimin e grupeve të interesit mbi ndërhyrjet e nevojshme që duhet të prioritizohen gjatë hartimit dhe zbatimit të planit të ardhshëm të veprimit që po hartohet nga Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale për harkun kohor 2021-2025.

perceptimin e personave me aftësi të kufizuara, familjarëve të tyre dhe përfaqësuesve të organizatave që punojnë në këtë fushë gjatë vitit të fundit të zbatimit të PKVPAK në secilat nga fushat prioritare, gjatë vitit 2020, tre organizatat partnere ndërmorën këtë studim të dytë monitorues.

Gjetjet e këtij monitorimi të dytë të zhvilluar gjatë periudhës Qershor – Gusht 2020 synojnë të informojnë në mënyrë sa më të drejtë institucionet e linjës përgjegjëse për zbatimin e Planit aktual, por dhe të ofrojnë këndvështrimin e grupeve të interesit mbi ndërhyrjet e nevojshme që duhet të prioritizohen gjatë hartimit dhe zbatimit të planit të ardhshëm të veprimit që po hartohet nga Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale për harkun kohor 2021-2025.

Metodologjia e ndjekur për realizimin e këtij monitorimi të dytë të zbatimit të PKVPAK është bazuar në metodologjinë e hartuar dhe testuar gjatë monitorimit të parë, duke përdorur metoda sasiore të mbledhjes së të dhënave e kombinuar me atë cilësore. Kjo qasje mundëson një përshkrim numerik të të dhënave që ndihmon në gjetjen e asaj që është tipike, mesatare dhe që përfaqëson popullatën e përfshirë në vlerësim, si dhe mbështetet me të dhëna cilësore.

Edhe gjatë vitit 2020, për qëllim të këtij studimi u përdorën dy instrumente të testuar gjatë monitorimit të mëparshëm, një për personat me aftësi të kufizuara e familjarët e tyre i përbërë nga 89 pyetje dhe një për organizatat e shoqërisë civile i përbërë nga 88 pyetje. Në të dy instrumentet pyetjet janë të mbyllura dhe vlerësohen sipas shkallës Likert, nga 1 - 4, ku (1) shpreh aspak të kënaqur, (2) pak të kënaqur, (3) disi të kënaqur dhe (4) shumë të kënaqur. Në fund të çdo dimensionit vlerësimi, për të dy instrumentet, ka dy pyetje të hapura.

Pyetësorët u plotësuan nga 70 përfaqësues të organizatave dhe 528 persona me aftësi të kufizuara dhe familjarë të tyre në katër bashki të vendit: Berat, Dibër, Lezhë dhe Korçë. Gjetjet e këtij studimi janë konsultuar dhe validuar në 8 tryeza diskutimi të mbajtura në secilën nga bashkitë e përfshira në studim.

.....

Gjetjet kryesore

.....

Të dhënat e këtij raporti të dytë monitorimi tregojnë se në perceptimin e personave me aftësi të kufizuara, familjarëve të tyre dhe përfaqësuesve të organizatave të shoqërisë civile që punojnë në këtë fushë, të gjithë qëllimet specifike ende vlerësohen në nivel aspak ose pak të kënaqshëm, me mesatare që variojnë nga 1.37 në 2.39. Gjetjet kryesore të monitorimit të realizuar gjatë vitit 2020, si dhe krahasimi i tyre me ato të një viti më parë përmbledhen më poshtë nën secilin qëllim strategjik.

Personat me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre vlerësojnë me nivel më të ulët kënaqësie përmbushjen e qëllimit strategjik lidhur me nxitjen e bashkëpunimit ndërinstitucional, monitorimin dhe vlerësimin të PKVPAK (M = 1.37) dhe atij lidhur me barazinë në sistemin e drejtësisë (M = 1.44). Ndërkohë, qëllimet e vlerësuar më pozitivisht nga ky grupim gjatë vitit 2020 lidhen me arsimin gjithëpërfshirës (M = 2.39) dhe shërbimet shoqërore (M = 2.06).

Krahasuar me rezultatet e monitorimit të një viti më parë, përmes të dhënave të mbledhura gjatë vitit 2020, personat me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre identifikuan ndryshime pozitive statistikisht të rëndësishme në katër nga tetë qëllimet strategjike të PKVPAK, si dhe në 11 nga 19 objektivat e përfshirë në këtë studim.

Në krahasim me personat me aftësi të kufizuara, përfaqësuesit e organizatave në monitorimin e vitit 2020 ofrojnë një vlerësim më të unifikuar lidhur me përmbushjen e qëllimeve strategjike të PKVPAK, me mesatare që variojnë nga 1.92 në 2.39, por duke u shprehur “pak” të kënaqur me ecurinë e tyre.

Pavarësisht një vlerësimi të përgjithshëm më pozitiv, krahasuar me rezultatet e ofruara nga i njëjti grupim në monitorimin e parë, përfaqësuesit e organizatave kanë raportuar ndryshime pozitive statistikisht të rëndësishme vetëm në dy nga tetë qëllimet strategjike dhe tre nga 19 objektivat e vlerësuar. Ndryshimet pozitive të raportuara nga ky grupim lidhen me fushën e arsimit gjithëpërfshirës (M = 2.39) dhe kujdesin shëndetësor të aksesueshëm dhe të barabartë për personat me aftësi të kufizuara (M = 2.07).

Aksesueshmëria

Në lidhje me këtë qëllim të parë strategjik, pjesëmarrësit e përfshirë në studim gjatë vitit 2020 vazhdojnë të jenë “pak të kënaqur”, duke e vlerësuar me një mesatare 1.99 nga personat me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre dhe 2.14 nga përfaqësuesit e organizatave.

Pavarësisht ndryshimeve mes dy grupimeve kryesore, analiza e të dhënave tregon një ndryshim pozitiv statistikisht të rëndësishëm në vlerësimin e këtij qëllimi strategjik raportuar nga personat me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre gjatë vitit 2020 në krahasim me një vit më parë, e cila lidhet kryesisht me ndryshime pozitive të identifikuar në objektivat mbi aksesueshmërinë fizike dhe aksesin në informacion nga i njëjti grup.

Aksesueshmëria fizike është objektivi i vlerësuar më pozitivisht nën këtë qëllim të parë të Planit të Veprimit edhe gjatë vitit 2020, duke u raportuar me një mesatare 2.20 nga personat me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre dhe 2.35 nga përfaqësuesit e organizatave. Dy aktivitetet nën këtë objektivi për të cilat nuk raportohen përmirësime në nivelin e aksesueshmërisë fizike lidhen me qendrat e votimit dhe institucionet e drejtësisë, për të cilat më shumë se tre të katërtat e pjesëmarrësve në studim gjatë vitit 2020 vlerësojnë se qendrat e votimit (76%) dhe institucionet e drejtësisë (78.5%) janë “aspak” ose “pak” të aksesueshme prej personave me aftësi të kufizuara.

Aksesi në informacionin e ofruar nga media dhe institucionet publike është vlerësuar si pak i kënaqshëm nga të dy grupimet, duke mbledhur një mesatare 1.86 nga personat me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre dhe 2.01 nga përfaqësuesit e organizatave, me rreth 40% e personave me aftësi të kufizuara dhe familjarëve të tyre që raportojnë se informacioni dhe komunikimi në institucionet publike (40.6%), në familje (42.1%) dhe në faqet zyrtare të internetit (39.9%) nuk janë “aspak” të përshtatura në format audio apo Braille, në gjuhën e shenjave apo me gjuhë të thjeshtë, duke vështirësuar aksesin në informacion.

Megjithatë, objektivi i vlerësuar më negativisht nën këtë qëllim strategjik është ai mbi aksesueshmërinë në transportin publik, i cili është vlerësuar me një mesatare 1.61 nga personat me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre dhe 1.84 nga përfaqësuesit e organizatave. Gjithashtu, të dy këto grupime nuk raportojnë asnjë ndryshim statistikisht të rëndësishëm në vlerësimin e këtij objektivi gjatë vitit 2020, krahasuar me një vit më parë.

Të dhënat tregojnë se dy në tre persona të përfshirë në studim nuk janë aspak të kënaqur me rimbursimin e kostove në transportin urban dhe interurban (64%) dhe atyre të lidhura me karburanti (67.7%), ndërsa 40.7% e tyre vlerësojnë se rrugët e qyteteve ku banojnë nuk janë aspak të përshtatura për lëvizjen e një personi me karrige me rrota apo një personi të verbër.

Barazia

Personat me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre raportojnë se janë “të pakënaqur” lidhur me garantimin e aksesit në sistemin e drejtësisë vlerësuar me mesatare 1.44 ndërsa përfaqësuesit e organizatave e vlerësojnë me “nivel të ulët kënaqësie” këtë qëllim strategjik, vlerësuar me mesatare 1.97.

Kështu, pavarësisht ndryshimeve në mesataren e vlerësimit lidhur me objektivin mbi ndihmën ligjore falas mes personave me aftësi të kufizuara ($M = 1.44$) dhe përfaqësuesve të organizatave ($M = 1.88$), gjatë vitit 2020, të dy këto nëngrupe të kampionit kanë identifikuar ndryshime statistikisht të rëndësishme të ndodhura gjatë vitit të fundit në këtë drejtim, por në kahe të ndryshme. Teksa personat me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre raportojnë një ndryshim pozitiv nga viti 2019 në vitin 2020 në disa nga aktivitetet e lidhur me këtë objektivi, përfaqësuesit e organizatave vlerësojnë se gjatë vitit të fundit janë bërë hapa pas.

Kështu, të dhënat tregojnë se rreth tre të katërtat e personave me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre vlerësojnë se mundësitë e ofrimit të ndihmës ligjore falas (73.8%) dhe përshtatshmëria e gjuhës dhe informacionit gjatë ofrimit të këtij shërbimi (78.1%) janë “aspak” të kënaqshme edhe gjatë vitit 2020.

Objektivi i dytë lidhur me sigurimin e barazisë përpara ligjit është vlerësuar sërish si “aspak i kënaqshëm” nga ana e personave me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre, duke mbledhur një mesatare 1.45 dhe si “pak i kënaqshëm” nga përfaqësuesit e organizatave me një mesatare 2.04.

Vlerësimet e mbledhura nga personat me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre lidhur me ushtrimin e kujdestarisë ($M = 1.43$) dhe aksesueshmërinë në institucionet e drejtësisë ($M = 1.63$) është përkeqësuar, duke rezultuar në ndryshime statistkisht të rëndësishme krahasuar me një vit më parë. Kështu, 69.9% e personave me aftësi të kufizuar dhe familjarëve të tyre shprehen se nuk janë “aspak” të kënaqur me mënyrën e ushtrimit të kujdestarisë ligjore, ndërsa gati gjysma e të intervistuarve (49.9%) vlerësojnë se institucionet e sistemit të drejtësisë nuk janë “aspak” të aksesueshme për personat me aftësi të kufizuara.

Gjithashtu, të dhënat e vitit 2020, në mënyrë të ngjashme me ato të vitit të kaluar, tregojnë se shumica e personave me aftësi të kufizuara dhe familjarëve të tyre nuk kanë “aspak” informacion mbi ndryshime ligjore në lidhje me kujdestarinë (58.2%) dhe vendimmarrjen e mbështetur (66.2%).

Arsimi, formimi profesional dhe punësimi

Në lidhje me këtë qëllimin strategjik, pjesëmarrësit në studim gjatë vitit 2020 vazhdojnë të jenë “pak të kënaqur”, duke e vlerësuar me një mesatare 1.92 nga personat me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre dhe 2.00 nga përfaqësuesit e organizatave.

Të dhënat tregojnë një ndryshim pozitiv statistkisht të rëndësishëm në vlerësimin e këtij qëllimi strategjik raportuar nga personat me aftësi të kufizuar dhe familjarët e tyre gjatë vitit 2020 në krahasim me një vit më parë, e cila lidhet kryesisht me ndryshime pozitive të identifikuara në objektivat mbi integrimin në tregun e punës përmes programeve të nxitjes së punësimit dhe përmirësimin e shërbimeve të punësimit nga i njëjti grup. Ndërkohë, përfaqësuesit e organizatave kanë raportuar ndryshime pozitive statistkisht të rëndësishme vetëm në lidhje me objektivin e dytë.

Pavarësisht se krahasimi i të dhënave mes viteve nuk tregojnë ndryshime statistkisht të rëndësishme, përmirësimi i cilësisë së shërbimeve të Arsimit e Formimit Profesional është objektivi i vlerësuar më pozitivisht nën këtë qëllim edhe gjatë vitit 2020, duke u raportuar me një mesatare 2.07 nga personat me aftësi të kufizuar dhe familjarët e tyre dhe 2.15 nga përfaqësuesit e organizatave.

Aktiviteti i vlerësuar më negativisht nën këtë objektivi është ai lidhur me mbështetjen me pajisje dhe mjete për vetëpunësim pas mbarimit të kurseve të formimit profesional ($M = 1.72$), për të cilin 41.4% e personave me aftësi të kufizuara dhe familjarëve të tyre u shprehën “aspak” të kënaqur.

Objektivi lidhur me integrimin në tregun e punës përmes programeve të nxitjes së punësimit (PNP) është vlerësuar si “pak i kënaqshëm” nga të dy grupimet, duke u raportuar me mesatare 1.82 nga personat me aftësi të kufizuar dhe familjarët e tyre dhe 1.96 nga përfaqësuesit e organizatave.

Më shumë se tre në katër persona me aftësi të kufizuar dhe familjarë të tyre vlerësojnë se janë “aspak” ose “pak” të kënaqur me të gjithë aktivitetet nën këtë objektivi: mundësitë që u ofrohen personave me aftësi të kufizuara për t'u punësuar në përputhje me aftësitë e tyre (84.5%); programet e nxitjes së punësimit që ofron zyra e punësimit për punësimin e personave me aftësi të kufizuara (75.4%); mundësitë e ofruara për të kryer praktika profesionale në institucione apo biznese (86.8%); dhe mbështetjen e ofruar për ndërmarrjet sociale që punësojnë persona me aftësi të kufizuara (87.5%).

Në nivele të ngjashme vlerësimi, objektivi i tretë lidhur me përmirësimin e shërbimeve të punësimit është vlerësuar me një mesatare 1.89 nga personat me aftësi të kufizuar dhe familjarët e tyre dhe 1.93 nga përfaqësuesit e organizatave.

Duke krahasuar vlerësimet e mbledhura gjatë të dy viteve të monitorimit, personat me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre kanë raportuar ndryshime pozitive statistikisht të rëndësishme gjatë vitit të fundit lidhur me tre nga gjashtë aktivitetet e përfshira nën këtë objektiv, të cilët lidhen me cilësinë e shërbimit që ofrohet nga zyrat e punësimit, informacionin e ofruar prej tyre, si dhe punësimin e personave me aftësi të kufizuara pranë qendrave rinore.

Pavarësisht këtyre ndryshimeve pozitive, 85.6% e personave me aftësi të kufizuara dhe familjarëve të tyre e vlerësojnë si “aspak” ose “pak” të kënaqshëm nivelin e punësimit të personave me aftësi të kufizuara në Zyrën e Punësimit dhe më shumë se gjysma e pjesëmarrësve (57.8%) nuk njohin asnjë person me aftësi të kufizuara të punësuar në Qendra Rinore.

Arsimi

Personat me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre, në mënyrë të ngjashme me përfaqësuesit e organizatave, e vlerësojnë përmbushjen e qëllimit mbi arsimin gjithëpërfshirës dhe cilësor në tërësi si “pak” të kënaqshëm, me një mesatare të njëjtë 2.39.

Pavarësisht vlerës mesatare të njëjtë mes dy grupimeve, të dhënat e mbledhura gjatë vitit 2020 tregojnë se vlerësimi i këtij qëllimi nga ana e personave me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre ka ngelur i ngjashëm me atë të vitit të kaluar, ndërsa përfaqësuesit e organizatave kanë raportuar një ndryshim pozitiv statistikisht të rëndësishëm në krahasim me vlerësimin e një viti më parë.

Të dhënat e mbledhura gjatë vitit 2020 tregojnë se personat me aftësi të kufizuar dhe familjarët e tyre e vlerësojnë më pak të kënaqshme situatën krahasuar me vitin e mëparshëm lidhur me cilësinë e shkollimit ($M = 2.42$), punën e komisioneve të vlerësimit pranë DAR dhe institucioneve arsimore ($M = 2.43$) dhe mundësitë që iu ofron shkolla fëmijëve me aftësi të kufizuara për t'u integruar me fëmijët e tjerë ($M = 2.47$).

Ndërkohë, personat me aftësi të kufizuar dhe familjarët e tyre raportojnë përmirësim të situatës lidhur me informacionin e ofruar nga Bashkia për arsimimin e fëmijëve me aftësi të kufizuara ($M = 2.40$) dhe mundësinë e transportit falas për ndjekjen e procesit mësimor ($M = 1.92$). Pavarësisht ndryshimeve pozitive, ky i fundit mbetet aktiviteti i vlerësuar më negativisht dhe gjatë vitit të dytë të monitorimit brenda këtij qëllimi, me më shumë se një në tre të intervistuar (35.8%) që raportojnë se nuk u ofrohet asnjë mundësi transporti falas për në shkollë.

Vlerësime më pozitive vërehen lidhur me praninë e mësuesit ndihmës dhe përdorimin e Planit Edukativ Individual (PEI), aktivitete për të cilat 58.1% dhe 54.2% e të anketuarve respektivisht shprehen “disi” ose “shumë” të kënaqur.

Kujdesi shoqëror

Lidhur me përmirësimin e cilësisë së jetës nëpërmjet shërbimeve sociale, pjesëmarrësit në studim gjatë vitit 2020 raportojnë përmbushjen e tij në nivel “pak” të kënaqshëm, duke e vlerësuar me një mesatare 2.06 nga personat me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre dhe 2.08 nga përfaqësuesit e organizatave.

Të dhënat tregojnë një ndryshim pozitiv statistikisht të rëndësishëm në vlerësimin e këtij qëllimi strategjik raportuar nga personat me aftësi të kufizuar dhe familjarët e tyre gjatë vitit 2020 në krahasim me një vit më parë, e cila lidhet me ndryshime pozitive të identifikuara në të tre objektivat përbërës të këtij qëllimi. Ndërkohë, përfaqësuesit e organizatave nuk kanë raportuar asnjë ndryshim statistikisht të rëndësishëm në vlerësimin mesatar të qëllimit dhe objektivave të tij nga viti në vit.

Ndryshimet e nisura në procesin e vlerësimit të aftësisë së kufizuar, duke kaluar nga modeli social në atë bio-psiko-social, përbëjnë dhe objektivin e vlerësuar më pozitivisht nën këtë qëllim edhe gjatë vitit 2020, duke u raportuar me një mesatare 2.55 nga personat me aftësi të kufizuar dhe familjarët e tyre dhe 2.37 nga përfaqësuesit e organizatave.

Më shumë se gjysma e pjesëmarrësve në kampionin e vitit 2020 kanë raportuar se janë “disi” ose “shumë” të kënaqur me njohuritë e stafit (60.9%) dhe procesin e vlerësimit të aftësisë së kufizuar nga KMCAP (55.2%), duke i vlerësuar me mesatare 2.60 dhe 2.50 respektivisht.

Objektivi lidhur me ofrimin e shërbimeve sociale të integruara është vlerësuar si “pak i kënaqshëm” nga të dy grupimet, duke u raportuar gjatë vitit 2020 me mesatare 2.05 nga personat me aftësi të kufizuar dhe familjarët e tyre dhe 2.17 nga përfaqësuesit e organizatave.

Pavarësisht ndryshimeve pozitive krahasuar me vitin e mëparshëm, edhe në rezultatet e vitit 2020 vërehen ndryshime në nivelin e raportuar të kënaqësisë mes katër aktiviteteve të këtij objektivi, ku shërbimet e marra nga shërbimet sociale ($M = 2.37$) dhe informacionet e ofruara prej tyre ($M = 2.21$) vlerësohen më të kënaqshme se masa e pagesës cash ($M = 1.69$) dhe ofrimi i paketave higjienike dhe sanitare për personat me aftësi të kufizuara ($M = 1.95$).

Lidhur me dy aktivitetet e fundit, më shumë se 3 në 4 persona me aftësi të kufizuar dhe familjarë raportojnë se janë “aspak” ose “pak” të kënaqur me masën e pagesës cash (83.4%) dhe paketat higjienike dhe sanitare (80%).

Ndërkohë, objektivi i vlerësuar në nivel më pak të kënaqshëm brenda këtij qëllimi strategjik nga të dy grupimet e kampionit për të dytin vit radhazi është ai i lidhur me nxitjen e deinstitutionalizimit nëpërmjet ofrimit të llojeve të reja të shërbimeve sociale të bazuara në komunitet. Ky objektivi është vlerësuar me një mesatare 1.71 nga personat me aftësi të kufizuar dhe familjarët e tyre dhe 1.72 nga përfaqësuesit e organizatave.

Pavarësisht se gjatë vitit 2020 janë raportuar ndryshime pozitive statistikisht të rëndësishme për të tre aktivitetet e përfshira dhe në këtë objektivi krahasuar me vitin e mëparshëm, më shumë se 3 në 4 persona me aftësi të kufizuara dhe familjarë të tyre raportojnë se janë “aspak” ose “pak” të kënaqur me shërbimet që mbështesin jetesën e pavarur (85.5%), grantet për strehimin social (76.9%) dhe aplikimin e tarifave favorizuese për legalizimin e banesave e mjediseve për të gjitha kategoritë e personave me aftësi të kufizuara (82.2%).

Kujdesi shëndetësor

Personat me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre raportojnë “nivel të ulët kënaqësie” lidhur me sigurimin e kujdesit shëndetësor të aksesueshëm, të përbalueshëm dhe të barabartë vlerësuar me mesatare 1.94. Duke e vlerësuar përmbushjen e këtij objektivi me të njëjtin nivel kënaqësie, përfaqësuesit e organizatave kanë raportuar mesatare 2.07.

Të dhënat tregojnë një ndryshim pozitiv statistikisht të rëndësishëm në vlerësimin e këtij qëllimi strategjik raportuar nga personat me aftësi të kufizuar, familjarët e tyre dhe përfaqësuesit e organizatave gjatë vitit 2020 në krahasim me një vit më parë bazuar në ndryshimet pozitive në të dy objektivat e këtij qëllimi strategjik.

Objektivi i parë lidhur me forcimin e kapaciteteve njerëzore dhe teknike për ofrimin e shërbimeve shëndetësore për personat me aftësi të kufizuara është vlerësuar edhe gjatë vitit 2020 si “pak i kënaqshëm” nga të dy grupimet, pavarësisht ndryshimeve pozitive të identifikuara, duke u raportuar me mesatare 1.88 nga personat me aftësi të kufizuar dhe familjarët e tyre dhe 2.01 nga përfaqësuesit e organizatave.

Ndryshimet pozitive të raportuara nga personat me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre në vlerësimin e këtij objekti reflektohen nga ndryshimet statistikisht pozitive lidhur me të pestë aktivitetet e përfshira të raportuara gjatë vitit 2020 krahasuar me vitin e mëparshëm. Megjithatë, dhe brenda aktiviteteve të këtij objekti raportohen vlerësime të ndryshme, ku shërbimet e përgjithshme shëndetësore janë vlerësuar më pozitivisht në krahasim me ato të ofruar nga shërbimi stomatologjik. Kështu, rreth gjysma e pjesëmarrësve në kampionin e vitit 2020 kanë raportuar se janë “aspak” të kënaqur me ofrimin e shërbimit dentar falas në zonën e banimit (48.2%) dhe në shkolla (61.9%).

Objekti i dytë lidhur me zhvillimin e shërbimeve të parandalimit, integritit dhe rehabilitimit për fëmijët dhe të rriturit me aftësi të kufizuara është vlerësuar gjithashtu si “pak i kënaqshëm” nga të dy grupimet, duke u raportuar me mesatare 1.96 nga personat me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre dhe 2.05 nga përfaqësuesit e organizatave.

Pavarësisht se në nivel objekti është raportuar një ndryshim pozitiv, rezultatet e vitit 2020 tregojnë ndryshime statistikisht të rëndësishme në gjashtë nga nëntë aktivitetet e vlerësuar. Megjithatë, këto ndryshime janë vlerësuar pozitive krahasuar me një vit më parë vetëm për pesë aktivitete, lidhur me ofrimin e trajtimit të specializuar ($M = 1.95$) dhe shërbimeve riaftësuese ($M = 1.93$), informacionin e dhënë nga institucionet publike për shërbime shëndetësore ($M = 2.14$), informacionin që ofrohet në lidhje me sëmundje të ndryshme që mund të shkaktojnë aftësi të kufizuara ($M = 2.04$) dhe rimbursimin e shpenzimeve për pajisje ndihmëse ($M = 1.88$).

Në të kundërt, personat me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre kanë raportuar përkeqësim të situatës lidhur me diagnostikimin e aftësisë së kufizuar ($M = 2.06$) krahasuar me një vit më parë ($M = 2.33$), ku rreth tre në katër të intervistuar (73.1%) raportojnë se janë “aspak” ose “pak” të kënaqur me këtë proces.

Pavarësisht se vlerësimet lidhur me parandalimin dhe diagnostikimin e hershëm të fëmijëve me aftësi të kufizuara nuk kanë shënuar ndryshime lidhur me vitin e mëparshëm, këto dy aktivitete vijnë të raportohen në nivel të pakënaqshëm dhe gjatë vitit 2020, me respektivisht 78.7% dhe 81.5% që përgjigjen se janë “aspak” ose “pak” të kënaqur.

Pjesëmarrja në jetën politike dhe publike

Lidhur me pjesëmarrjen në jetën politike dhe publike, pjesëmarrësit në studim gjatë vitit 2020 raportojnë përmbushjen e tij në nivel “pak” të kënaqshëm, duke e vlerësuar me një mesatare 1.89 nga personat me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre dhe 1.92 nga përfaqësuesit e organizatave.

Të dhënat e mësipërme nuk tregojnë ndryshime statistikisht të rëndësishme në vlerësimin e këtij qëllimi strategjik nga perspektiva e personave me aftësi të kufizuara, familjarët e tyre dhe përfaqësuesit e organizatave gjatë vitit 2020 në krahasim me një vit më parë.

Objekti i parë nën këtë qëllim strategjik lidhur me mundësimin e personave me aftësi të kufizuara për të votuar, për të mbrojtur interesat e tyre dhe për të marrë pjesë në vendimmarrje është vlerësuar si “pak” i kënaqshëm edhe gjatë vitit 2020, duke u raportuar me një mesatare 1.81 nga personat me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre dhe 1.79 nga përfaqësuesit e organizatave.

Aktiviteti i vlerësuar më negativisht nën këtë objektiv lidhet ofrimin e informacionit në formate të përshtatura (gjuha e shenjave, audio, Braille, titra, etj.) për pjesëmarrjen në zgjedhje ($M = 1.65$), me mbi gjysmën e kampionit (50.9%) që shprehen “aspak” të kënaqur në këtë drejtim.

Objekti lidhur me promovimin e punës së artistëve me aftësi të kufizuara dhe përfshirjen e personave me aftësi të kufizuara në jetën artistike është vlerësuar me mesatare 1.98 nga personat me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre dhe 2.00 nga përfaqësuesit e organizatave.

Brenda këtij qëllimi strategjik, ky shënon të vetmin objektiv për të cilin gjatë vitit 2020 është raportuar një ndryshim pozitiv statistikisht i rëndësishëm nga ana e personave me aftësi të kufizuara dhe familjarëve të tyre krahasuar me një vit më parë. Pavarësisht këtij ndryshimi, vetëm 22.8% e personave me aftësi të kufizuara dhe 21.1% e përfaqësuesve të organizatave të anketuar gjatë vitit 2020 shprehen “disi” ose “shumë” të kënaqur me nivelin e nxitjes dhe pjesëmarrjes së personave me aftësi të kufizuara në jetën artistike të katër bashkive.

Ndërkohë, objektivi i tretë brenda këtij qëllimi strategjik lidhur me dhënien e mundësive për personat me aftësi të kufizuara për të marrë pjesë në aktivitete dhe evenimente sportive është vlerësuar me një mesatare 1.98 nga personat me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre dhe 2.10 nga përfaqësuesit e organizatave.

Rezultatet tregojnë se një në dy persona me aftësi të kufizuara (57.4%) dhe një në tre përfaqësues të organizatave (33.9%) nuk janë “aspak” të kënaqur me nivelin dhe mundësitë e ofruara për përfshirjen e personave me aftësi të kufizuara në aktivitete sportive.

Nxitja e bashkëpunimit, monitorimit dhe vlerësimit

Qëllimi lidhur me nxitjen e bashkëpunimit ndërinstytucional, monitorimin dhe vlerësimin të PKVPAK, të dhënat tregojnë se personat me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre janë “të pakënaqur” me përmbushjen e këtij qëllimi strategjik, e vlerësuar kjo me mesatare 1.37, ndërsa përfaqësuesit e organizatave raportojnë një mesatare pak më të lartë 1.92 që tregon se janë “pak të kënaqur” për sa i përket nxitjes së bashkëpunimit, monitorimit dhe vlerësimit mes sektorëve të ndryshëm për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara.

Aktivitetet nën këtë qëllim strategjik janë vlerësuar nga personat me aftësi të kufizuara dhe familjarët e tyre gjatë vitit 2020 me mesatare që variojnë nga 1.15 në 1.55, duke identifikuar dy ndryshime të rëndësishme statistikore.

Kështu, pavarësisht se gjatë monitorimit të dytë pjesëmarrësit shprehen më të kënaqur me nivelin e pjesëmarrjes në procese të monitorimit të Planit të Veprimit ($M = 1.55$), niveli i pjesëmarrjes së tyre në konferenca në vende anëtare të BE për të parë e shkëmbyer përvoja pozitive në fushën e aftësisë së kufizuara ka shënuar rënie ($M = 1.15$).

Pavarësisht ndryshimeve pozitive të raportuara lidhur me aktivitetin e parë, vetëm një në dhjetë persona me aftësi të kufizuara dhe familjarë të tyre (9.5%) shprehen se janë përfshirë “disi” ose “shumë” në proceset e monitorimit të PKVPAK.

Rekomandime

Në këtë seksion përmblihen rekomandimet, bazuar në gjetjet dhe konkluzionet e këtij raporti, si dhe sugjerimet e ofruara në këtë drejtim nga personat me aftësi të kufizuara, familjarët e tyre, si dhe përfaqësuesit e organizatave që punojnë në këtë fushë gjatë diskutimeve në grup të kryera në të katër bashkitë e përfshira në komunikim.

1. Të dhënat e këtij monitorimi duhet t'i shërbejnë Ministrisë së Shëndetësisë dhe Miqëqënies Sociale dhe institucioneve të linjës përgjegjëse për zbatimin e PKVPAK si një tregues i ecurisë së deritanishme të zbatimit dhe arritjes së objektivave dhe qëllimeve të tij, si dhe duhet të furnizojnë ide dhe të priorizojnë fushat kryesore të ndërhyrjes gjatë hartimit dhe zbatimit të planit të ardhshëm të veprimit për periudhën 2021-2025.
2. Marrja e masave të shpejta nga të gjitha institucionet publike dhe private, në nivel qendror dhe vendor, për të siguruar akses pa barriera për të gjitha kategoritë e personave me aftësi të kufizuara.
3. Mjetet, mënyrat dhe formatet e komunikimit të përdorura në ofrimin e shërbimeve publike dhe operatorët e medias duhet të përbushin kërkesat e përshatshmërisë në komunikim.
4. Njësitë e pushtetit vendor duhet të monitorojnë me përparësi përbushjen e detyrimeve ligjore nga ana e subjekteve private ose publike të licencuara për ofrimin e transportit urban dhe interurban me mjete tërësisht të përshtatura.
5. Vënia në zbatim i Ligjit për Ndhimën Juridike të garantuar nga shteti dhe miratimi i akteve nënligjore në zbatim të tij dhe sigurimi i njohjes së barabartë para ligjit të personave me aftësi të kufizuara.
6. Sigurimi i aksesueshmërisë fizike dhe në informacionin që ofrohet në qendrat dhe në shkollat e arsimit dhe formimit profesional, duke i bërë ato të arritshme dhe të përshtatura për personat me aftësi të kufizuara.
7. Monitorimi dhe zbatimi i sanksioneve për çdo punëdhënës, me fokus të veçantë në institucionet publike, që nuk zbatojnë parashikimet ligjore lidhur me punësimin e personave me aftësi të kufizuara.
8. Marrja e masave të menjëhershme për përmirësimin e cilësisë së arsimit gjithëpërfshirës nga MAS, DAR dhe ZA në bashkëpunim me pushtetin vendor për sigurimin e mëuesve ndihmës për çdo fëmijë dhe sigurimin e aksesit dhe mosdiskriminimit brenda sistemit arsimor.
9. Shtrirja e përdorimit të modelit të ri bio-psiko social të vlerësimit të aftësisë së kufizuar dhe ndërmarrja e fushatave të informimit nga MSHMS, SHSSH dhe nga bashkitë e njësitë administrative mbi qëllimin, procesin dhe përfitimet që sjell ky model.
10. Rishikimi i skemave të mbështetjes financiare për personat me aftësi të kufizuara, përfshirë nivelin e pagesës që ofrohet për shkak të aftësisë së kufizuar, për të ndikuar në përballimin e kostove shtesë të jetesës së përditshme që lidhen me aftësinë e kufizuar, por edhe për të krijuar skema për përballimin e kostove të nevojshme të shërbimeve shoqërore, të cilat aktualisht nuk ofrohen nga shërbimet publike.
11. Ngritja e më shumë qendrave ditore dhe rezidenciale të cilat do u shërbejnë fëmijëve, por dhe të rriturve me aftësi të kufizuara në të gjitha bashkitë e vendit, si dhe sigurimi i aksesueshmërisë në shërbimet ekzistuese publike, duke përfshirë sigurimin e transportit falas.
12. Sigurimi i mbulimit të të gjithë bashkive me mjekë specialistë të nevojshëm për trajtimin e problematikave shëndetësore të personave me aftësi të kufizuar dhe forcimi i kapaciteteve të stafëve ekzistuese.
13. Forcimi i njohurive dhe kapaciteteve të personelit shëndetësor, sidomos atij në konsultore për identifikimin, diagnostikimin dhe ndërhyrjen e hershme në fëmijët me aftësi të kufizuara.
14. Ngritja në nivel lokal e qendrave të aftësimin dhe rehabilitimit për personat me aftësi të kufizuara, ofrimi në banesë i shërbimeve në rastet e nevojshme, si dhe respektimi i masave lidhur me rimbursimin e shpenzimeve për medikamente, karrige me rrota, orteza, aparate dëgjimi apo pajisje të tjera të teknologjisë ndihmëse.
15. Respektimi i procedurave ligjore lidhur me konsultimin publik me të gjithë aktorët e interesit të vendimmarrjes dhe politikave të hartuara në nivel qendror dhe lokal që prekin në mënyrë të drejtpërdrejtë ose të tërthortë personat me aftësi të kufizuara.
16. Përmirësimi dhe zbatimi i Kodit Zgjedhor që mundësojnë votim të drejtpërdrejtë, të fshehtë e të barabartë për të gjithë zgjedhësit me aftësi të kufizuara.
17. Sigurimi i përfshirjes domethënëse të personave me aftësi të kufizuar në procesin e hartimit dhe priorizimit të aktiviteteve dhe buxheteve që lidhen me PKVPAK 2021-2025, si dhe krijimi i strukturave të monitorimit, para së gjithash duke emëruar/përcaktuar pikat e kontaktit në çdo institucion në nivel qendror e vendor, përgjegjës për të mbledhur të dhëna, për të informuar, koordinuar e monitoruar zbatimin e PKVPAK.
18. Zbërthimi i PKVPAK në plane lokale, të shoqëruara me afate kohore dhe kosto financiare, si dhe forcimi i mekanizmave të ankimit mbi moszbatimin e parashikimeve të kuadrit rregullator dhe ndjekjes së tyre.

